

VERTALEN IN ZICHT

Inhoud

1. Inleiding
2. Stappenplan
3. Aan de slag
4. Toneelprijsvraag
5. Vertalersbezoek op school
6. Gouden vertaaltips
7. Meer mogelijkheden van vertalen/bewerken
8. Extra's
9. Aanbevolen scènes

1

Inleiding

Na het succes van de lesbrief songtekstvertalen in het schooljaar 2012/2013 is er nu een tweede lesbrief, toegespitst op het vertalen van toneelteksten. De lesbrief verschijnt in het kader van het scholenproject *Vertalen in zicht*, dat het Nederlands Letterenfonds en Verstegen & Stigter culturele projecten hebben opgezet om docenten en scholieren in aanraking te brengen met de vele aantrekkelijke facetten van 'vertalen'.

Vertalen is zowel leuk als leerzaam. Het puzzelen met taal en het plezier van het vinden van een goede oplossing gaan samen met besef van de rijkdom van zowel bron- als doeltaal. Spelenderwijs wordt de woordenschat vergroot en het inzicht in grammaticale structuren neemt toe. Schrijf- en leesvaardigheid worden geoefend en het taalgevoel wordt uitgedaagd. Eigen(aardig)heden van talen komen aan het licht en nodigen uit tot nadenken over betekenis- en cultuurverschillen.

Deze lesbrief geeft in een simpel stappenplan aan hoe in de klas aan een toneelvertaling gewerkt kan worden. Shakespeare's *Macbeth* is als voorbeeld gebruikt, maar er kan ook gekozen worden voor Goethe's *Faust* of *Cyrano de Bergerac* van Rostand. Uit alle drie de stukken is een aantal geschikte scènes geselecteerd.

Uiteraard kan iedere docent de lesbrief naar eigen inzicht gebruiken. Voor extra inspiratie is het mogelijk op digitaal lesbezoek te gaan bij docent Engels Andrew Niemeijer, op het OSG West-Friesland in Hoorn. Een filmverslag (5 minuten) is te zien op: www.vertaleninzicht.nl.

Het opvoeren van de vertaalde tekst kan een mooie afronding zijn van dit project. Leerlingen kunnen ieder op hun eigen vaardigheden worden aangesproken: de een gaat graag aan de slag met de tekst, de ander spreekt hem liever uit op het podium. Er is ruimte voor ieder talent, en alle taalvaardigheden komen aan bod.

.....

Wij nodigen docenten
en leerlingen uit om hun
meest geslaagde zelf
vertaalde
en gespeelde scènes
te filmen en in te sturen
voor de
Vertalen in zicht
Toneelprijsvraag.

.....

2

Stappenplan

In het stappenplan (6 - 8 uren) wordt toegewerkt naar de volgende leerdoelen:

1. Leesvaardigheid

De leerling kan de betekenis van de tekst analyseren en interpreteren.

2. Spreekvaardigheid/Vocabulaire

De leerling maakt kennis met nieuw vocabulaire en nieuwe uitdrukkingen, leert die om te zetten in goed Nederlands.

3. Schrijfvaardigheid

De leerling kan de tekst vertalen naar goedlopend Nederlands, rekening houdend met betekenis, zinsbouw, rijm en ritme.

4. Grammatica

De leerling kan de grammaticale structuur van de tekst herkennen en analyseren – met name wat betreft werkwoordstijden en woordvolgorde – en is in staat de juiste grammaticale structuur toe te passen in een Nederlandse vertaling.

5. Creativiteit

De leerling leert op een creatieve manier met taal om te gaan.

Veel plezier!

3

Aan de slag

Stap 1 – voorbereiden

Stap 1a - Wat gaan we doen?

Creëer context: docent vertelt over Shakespeare en over inhoud en achtergrond van *Macbeth*. Lees de voorbeeldscène: scène 5 uit het 1ste bedrijf, waarin Lady Macbeth eerst zichzelf en dan haar man aanzet tot duistere plannen.

vraag

Macbeth wordt nog steeds vaak gespeeld. Waarom is dat? Thema's als: blinde ambitie, schuld, moed/lafheid, doel heiligt middelen.

vraag

Als jij het stuk zou moderniseren, in wat voor setting zou je het dan plaatsen – bijvoorbeeld Mexicaanse drugsbende, Wall Street - of zou je het juist niet moderniseren?

vraag

Waar moet je op letten als je een toneeltekst vertaalt? Dat de tekst goed loopt en makkelijk is uit te spreken, dat hij speelbaar is en begrijpelijk voor toeschouwers; dat de (vers)vorm en het ritme (metrum) van de oorspronkelijke tekst waar mogelijk – maar niet ten koste van de betekenis – gehandhaafd blijven.

Stap 1b - In groepjes aan de slag

opdracht

Kies met je groepje een scène uit.

opdracht

Lees de hele scène en paraphraseer de tekst. Vertel in je eigen woorden waar het over gaat, regel voor regel, zin voor zin.

opdracht

Scandeer de tekst. Lees hardop, en bepaal waar de klemtonen vallen. Zet op elke beklemtoonde lettergreep een streepje.

opdracht

Oefen je gevoel voor het ritme van de tekst: Maak een aantal zinnen die 'op z'n Shakespeares' lopen. Het kan met korte en met lange woorden als: verpleegsters, fietsenhok, een simlockvrije gsm.

Stap 1c - Bespreking met de hele klas

Besprek met de klas de bevindingen tot nu toe. Ga met de leerlingen in gesprek. Wat hebben ze ontdekt? Laat ze aan elkaar vertellen waar hun scène over gaat en wat de vertaalkeuzes zijn. Dit is het eerste moment waarop de leerlingen wat meer grip krijgen op de scène.

tip

Internet is een onbegrensde kijkkast, ook als het gaat om toneelfragmenten. Van Macbeth zijn op YouTube niet alleen een heleboel uitvoeringen te vinden, maar ook bewerkingen, persiflages, parodieën en omzettingen naar onze eigen tijd.

Stap 2 – vertalen

Een toneelstuk vertelt een verhaal, elke scène dient een doel, namelijk het verhaal. Natuurlijk moet de vertaling aansluiten op de zinnen en woorden van de originele tekst, maar het is belangrijker dat je het *verhaal* vertelt dan dat je de *woorden* vertaalt.

Stap 2a - Vertalen in groepjes

opdracht

Bedenk met je groepje waar de scène over gaat, en hoe je dat met z'n allen zou willen uitbeelden, en dus vertalen. Wat voor taal hoort daarbij? Maak je er helemaal hedendaags Nederlands van, misschien in een andere setting, met straattaal bijvoorbeeld? Of mag het juist een beetje historisch klinken?

opdracht

Vertaal de belangrijkste woorden op verschillende manieren. Gebruik hiervoor eerst een woordenboek en daarna een synoniemenwoordenboek. Let op het aantal lettergrepen en klemtonen: passen ze in het ritme?

opdracht

Zoek de kernregel van de scène. Vertaal die op verschillende manieren, handhaaf zoveel mogelijk het ritme van de oorspronkelijke tekst.

Schrijf al je ideeën op, ook de minder goede! Alles kan bruikbaar zijn. Als je het niet opschrijft, vergeet je het zeker.

opdracht

Vertaal nu de hele scène. Hou het ritme van de oorspronkelijke tekst zoveel mogelijk vast. Lees je vertaling hardop, zodat je hoort of het loopt. Denk eraan dat iemand hem straks op het toneel moet uitspreken.

Wees vooral geduldig. Het is nooit in één keer goed. Vertalen is eindeloos puzzelen.

tip

Print de originele scène uit en nummer alle regels, dat biedt straks houvast.

Stap 2b - Klassikale bespreking tussenstand

Bespreek met zijn allen de resultaten tot nu toe. Geef elkaar 'Tips & Tops'.

Stap 2c - Speelklaar maken van de scènes

De leerlingen gaan allen in hun eigen groepjes verder met het vertalen van hun scène en nemen daarbij de eventuele aanwijzingen uit stap 2b mee.

Stap 3 – toneelspelen

opdracht

Verdeel binnen je groepje onderling de rollen en leer de tekst uit je hoofd. Stel een regisseur aan. Bij het instuderen kijkt die of de bedoeling overkomt, of alles verstaanbaar is (heel belangrijk!) en hoe de scène het best tot zijn recht komt. Oefen het stukje een paar keer en speel het dan in de klas of op het toneel. Als de scène 'staat', maak er dan een video van!

Let op: laat je niet verleiden om verzen te 'vers-achtig' uit te spreken. Zeg niet regel voor regel op, maar bedenk welke betekenis je overbrengt. Wees je bewust van wat je zegt.

Speel!

4

Toneelprijsvraag Vertalen in zicht

Wanneer docent en leerlingen het eens zijn over vertaling, aankleding en uitvoering van de scène (of van meerdere scènes) maak dan een opname van de beste uitvoering en stuur het filmpje vóór 17 april 2015 naar: Verstege & Stigter culturele projecten, Uiterdijk 66, 4011 EW Zoelen, of digitaal naar bureau@verstigt.nl.

Op de website www.vertaleninzicht.nl is het aanmeldingsformulier te downloaden dat meegestuurd moet worden met de inzending. Meedoen met de prijsvraag is gratis.

Per school mag een onbeperkt aantal scènes worden ingestuurd. Elke scène mag maximaal vijf minuten duren. Een deskundige jury bekijkt alle inzendingen en kiest daaruit vijf genomineerde scènes.

De jury bestaat uit:

Erik Bindervoet & Robbert-Jan Henkes (vertalers en schrijvers)

Andrew Niemeijer (docent Engels)

Sophie Kassies (toneelschrijver)

Bij de keuze van de genomineerde scènes let de jury met name op twee zaken:

correctheid van de vertaling (en het Nederlands!)

creativiteit en originaliteit in vertaling en enscenering

De vertalers en spelers van de vijf geselecteerde scènes worden uitgenodigd hun scène live voor publiek (familie, klasgenoten, en leerlingen van andere scholen) te komen spelen op het grote podium van Paradiso in Amsterdam, op woensdag 17 juni 2015.

5

Vertalersbezoek op school

Ter inspiratie en ondersteuning van de leerlingen kan in de loop van het project een vertaler in de klas worden uitgenodigd. Een vertalersbezoek aanvragen kan bij het Nederlands Letterenfonds of bij Verstegen & Stigter culturele projecten.

Het vertalersbezoek neemt twee lessen in beslag en is als volgt ingedeeld:

de vertaler vertelt kort over zijn of haar vertaalpraktijk en geeft wat aansprekende voorbeelden;

de vertaler bespreekt met de leerlingen de resultaten van een vertaalopdracht waar de leerlingen eerder in de klas met hun docent aan hebben gewerkt, of geeft de leerlingen een nieuwe vertaalopdracht;

de vertaler gaat langs de groepjes om te helpen, commentaar te geven en vragen te beantwoorden.

het bezoek wordt afgesloten met een centrale bespreking van een van de scènes, waarin wordt bekeken welke vertaalproblemen daarin moesten worden opgelost.

Of het nu gaat om Engels, Duits of Frans: veel goede, enthousiaste vertalers staan klaar om scholen te bezoeken.

Voor meer informatie en het aanvragen van een vertalersbezoek: school@letterenfonds.nl o.v.v. **Vertalen in zicht**.

6

Gouden vertaaltips

tip 1

Je vertaalt een toneeltekst die opgevoerd moet worden. Spreek daarom altijd mee met wat je opschrijft, om te horen of het goed loopt en klinkt.

tip 2

Je hoeft niet meteen letterlijk te vertalen. Als je weet wat er staat, en je kunt het op verschillende manieren anders zeggen, heb je vanzelf een ruimere woordkeus.

tip 3

Verlies niet uit het oog wat de taal die iemand spreekt bijzonder maakt. Welke beelden gebruikt hij of zij? Komen er alliteraties in voor (zoals 'Fair is foul and foul is fair' in *Macbeth*). Zoek naar het bijzondere van de woorden en let op de klank van de woorden. Probeer aan die aspecten zoveel mogelijk recht te doen in de Nederlandse vertaling.

tip 4

Van de meeste klassieke toneelstukken bestaan al veel vertalingen. Van *Macbeth* zijn er al zo'n twintig in het Nederlands. Die kun je ter inspiratie inzien. Het mooie van vertalen is dat iedereen het op zijn eigen manier doet. Probeer jouw eigen manier en je eigen toon te vinden. Ook op YouTube is veel te vinden: toneelregistraties, verfilmingen, televisieseries enzovoorts. Die zijn ook nuttig om ideeën op te doen. Gebeurt er in de scène wat je je had voorgesteld? Zou je het anders doen? En hoe?

tip 5

Vertaalhulpmiddelen zijn niet verboden, maak er gebruik van. Denk aan een online synoniemenwoordenboek zoals synoniemen.net, woordenboeken en rijmwoordenboeken, online of op papier. Probeer vertaalprogramma's uit, zoals www.translate.google.nl en www.bing.com/translator, en kijk wat er allemaal mis kan gaan. Maar gebruik naast woordenboeken vooral ook altijd je eigen verstand, je eigen creativiteit en originaliteit.

tip 6

De belangrijkste tip: leef je in. Welke emoties komen voorbij? Wat doet het personage hier in het licht van het hele verhaal? Wat wil hij of zij? Vaak wordt er meer verzwegen dan gezegd.

Vraag je af: wat zou ik zeggen als mij zoiets overkwam? Als je dat bedacht hebt kun je meer kanten op met vertalen.

Bedenk dat je een personage tekent met de woorden die je hem of haar laat zeggen. Je geeft met je woordkeus karakter en emoties vorm, maar bepaalt ook de maatschappelijke positie van het personage en zijn of haar houding ten opzichte van de andere personages op het toneel. Het maakt veel verschil of een personage zegt: 'Dat vind ik bijzonder vervelend' of 'Wat een smerige rotstreek'.

7

Meer mogelijkheden van vertalen/bewerken

Een vertaler heeft keuze uit vele vertaalmogelijkheden – zowel bij 'letterlijke' als bij 'vrije' vertalingen. Vooral in het maken van vrije vertalingen kun je veel creativiteit kwijt.

Als illustratie volgen hier een paar voorbeelden van scènes met enige vertaalmogelijkheden:

DE METRISCHE (ONVRIJE) VERTALING

Macbeth is voor het grootste deel geschreven in 'blanke verzen'; dat zijn tienlettergrepige regels met afwisselend een onbeklemtoonde en een beklemtoonde lettergreep met in het midden een natuurlijke stop of cesuur, oftewel: Shakespeare schreef voornamelijk in jambische pentameters. Maar als het hem zo uitkwam, veroorloofde hij zich ook proza, halve regels, opmaatjes, antimetrie en onregelmatigheden.

Als Lady Macbeth, gek geworden, zelfmoord heeft gepleegd en van de transen is gesprongen, reageert haar man in de vijfde scène van het vijfde bedrijf op het nieuws met een beroemde claus:

She should have died hereafter.

There would have been a time for such a word.

Tomorrow, and tomorrow, and tomorrow,

Creeps in this petty pace from day to day

To the last syllable of recorded time

And all our yesterdays have lighted fools

The way to dusty death. Out, out, brief candle!

Haar dood had later moeten zijn; er ware

Voor zulk een woord nog wel een tijd gekomen.

Dat morgen, morgen, en alweder morgen

Kruipt, kort van schreden, voort van dag tot dag,

Tot aan het laatste woord in 't boek des tijds;

Al onze gist'rens lichtten narren voor

Naar dood en stof. Uit, korte kaars, uit, uit!

De vertaler, dr. Leendert Burgersdijk, heeft zich voorbeeldig van zijn metrische taak gekweten. Maar de vertaling is inmiddels honderddertig jaar oud en op sommige plaatsen al bijna moeilijker te lezen dan het Shakespeareaanse origineel. Laat de leerlingen de uitdaging aangaan om:

- uitgaande van deze vertaling een begrijpelijker tekst te maken, in hedendaags Nederlands, of
- helemaal opnieuw uit het Engels te vertalen in de jambische pentameter.

DE NIET-METRISCHE (VRIJE) VERTALING

In de bewerking *Mackbeth* van Bindervoet & Henkes is de scène een dialoog bij het kampvuur geworden tussen twee soldaten die erbij waren. Ze vertellen na wat ze hebben gezien:

-
- Eerste soldaat Heer! Heer! Uw vrouw! Wat is er met mijn vrouw?
Is ze genezen van haar waandenkbeelden?
- Tweede soldaat Ze is dood, heer. Ze is van de transen gesprongen!
Alweer een leugen! Ik wil het niet weten!
- Eerste soldaat Ook dat was al niet voorspeld.
- Tweede soldaat Het kwam nu wel heel ongelukkig uit. Waarom nou uitgerekend net nu?
Nu al? Kon dat niet later? Tijd genoeg...
- Eerste soldaat Morgen en morgen en morgen of morgen... Uit, uit, kort kaarslicht!
-

Alle media stellen zo hun eigen eisen aan een vertaling en hebben hun eigen conventies en mogelijkheden. Striptekenaar Aart Clerckx heeft er een stripversie van gemaakt:

RIJMEN

In de beroemde scènes met de heksen op de hei wordt duchtig gerijmd. De bekendste regels zijn wel: 'Fair is foul, and foul is fair: Hover through the fog and filthy air.' De vertaaluitdaging in dit geval lijkt op de kunst van het vertalen van liedjes: zeg het zo kernachtig mogelijk, zonder stoplappen te gebruiken. De heksen in *Macbeth* lenen zich goed voor overplaatsingen naar andere tijden en plaatsen, en/of beroepsgroepen. Er kunnen bijvoorbeeld verpleegsters, vuilnismannen of kantinejuffrouwen van worden gemaakt, die elk een eigen jargon met zich meebrengen. Ook het gebruik van parodieën, omkeringen en perspectiefwisselingen ligt dan voor de hand – met rijm en metrum en al. Zelfs met een nieuwe setting en een letterlijke vertaling blijft Shakespeare nog overeind (denk aan *Romeo en Julia*: in de gangster-setting met Leonardo di Caprio wordt de tekst van Shakespeare letterlijk gevolgd). Engelse toneelstukken bedienen zich vaak van rijmloze verzen, terwijl er in het Frans en Duits veel vaker gerijmd wordt. *Faust* van Goethe en *Cyrano de Bergerac* van Rostand zijn bijvoorbeeld helemaal op rijm geschreven.

EIGEN WOORDEN VERZINNEN

Shakespeare leefde in een tijd waarin het Engels nog in volle gisting was. Hij verzoon een massa nieuwe woorden en woordsamenstellingen, of hij was de eerste die ze optekende. Veel van die woorden hebben de tand des tijds weerstaan en zijn onderdeel geworden van het dagelijks spraakgebruik, maar veel zijn er ook alleen nog maar bij Shakespeare te vinden. Vertalers in spe kunnen ook hun eigen woorden verzinnen – al naar gelang de inspiratie en de metrische noodzakelijkheid ze daartoe aanleiding geven. De neologismes moeten wel de indruk geven dat ze altijd al bestaan hebben.

INTERNE SCHOOLCOMPETITIE

Parallelklassen tegelijkertijd aan *Vertalen in zicht* laten werken. De vertalingen van de verschillende klassen kunnen vervolgens met elkaar worden vergeleken, waarna in onderling overleg een winnaar wordt aangewezen.

PROFIELWERKSTUK

Vertalen in zicht leent zich goed als onderwerp voor een profielwerkstuk, over bijvoorbeeld de historische achtergrond van het stuk, of het leven van de schrijver van het stuk.

PROJECTWEEK

Met wat uitbreidingen kan 'vertalen' op school het onderwerp van een projectweek worden. Afzonderlijke groepjes kunnen aan verschillende scènes werken, zodat het hele toneelstuk, of een groot deel ervan, vertaald wordt en eventueel gespeeld wordt. Maar ook valt te denken aan een combinatie van toneelteksten met dezelfde achtergrond, bijvoorbeeld *Faust* van Marlowe en *Faust* van Goethe en de opera *Faust* van Gounod; de heksenscènes in *Faust* en *Macbeth*; de balkonscène in *Romeo en Julia* en de balkonscène in *Cyrano de Bergerac*. Ook kunnen (kunst)geschiedenis, cultuurverschillen, opvoeringspraktijk, dramalessen, verfilmingen en zelfs economie (de al dan niet zelfvervullende profetieën van de heksen in *Macbeth*) aan de orde komen.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENWERKING

Naast docenten MVT nodigen wij ook docenten Nederlands uit om mee te doen aan *Vertalen in zicht*. Vaardigheden als leesvaardigheid, vocabulaire, schrijfvaardigheid en grammatica gelden niet alleen voor andere talen, maar ook voor het Nederlands, de doeltaal van *Vertalen in zicht*. Een uitstekende beheersing van het Nederlands is minstens zo belangrijk als beheersing van de brontaal. Synoniemen, beeldspraak, clichés, rijm, register, compensatie, woordspelingen en stijffiguren – het komt allemaal aan de orde bij het maken van een goede vertaling in het Nederlands. Wij moedigen daarom samenwerking tussen docenten MVT en docenten Nederlands aan. Vertalen is bij uitstek een vakoverschrijdende en -overstijgende bezigheid.

WORKSHOP VOOR DOCENTEN EN VERTALERS BIJ HET LETTERENFONDS IN AMSTERDAM

Op donderdagmiddag 18 september vindt bij het Nederlands Letterenfonds in Amsterdam een workshop plaats voor talendocenten en vertalers. In de workshop worden Tips & Tops gegeven aan docenten over hoe zij in de klas kunnen werken met hun leerlingen, en aan vertalers over hoe zij een vertalersbezoek op school kunnen invullen. Deelname aan de workshop is gratis. Docenten en vertalers kunnen zich aanmelden door middel van een email aan: bureau@verstigt.nl.

UIT MACBETH VAN WILLIAM SHAKESPEARE

De tekst van de hieronder genoemde scènes vind je hier: <http://www.letterenfonds.nl/dl.php?file=10>

Drie heksenscènes:

1. I.1 De heksen op de hei. 'Fair is foul and foul is fair.' Aankondiging van alle onheil.
2. I.3 De heksen doen hun voorspellingen aan Macbeth en Banquo. Twee van Duncans mannen komen aan en de eerste voorspelling komt uit. Zal Macbeth dan ook ... koning worden?
3. IV.1 Macbeth bezoekt de heksen. Hun verschijningen waarschuwen Macbeth voor Macduff, maar zeggen ook dat hij niets te vrezen heeft van een man die uit een vrouw geboren is en dat hij veilig is zolang het woud van Birnam niet naar zijn kasteel Dunsinane oprukt.

Drie Lady Macbeth-scènes:

1. I.5 Waarin Lady Macbeth eerst zichzelf opjut ('unsex me here and fill me with direct cruelty') en dan haar man.
2. I.7 Vanaf de opkomst van Lady Macbeth; Macbeth twijfelt aan het moordplan; zij haalt hem over.
3. V.1 Lady Macbeth draait door. Met de beroemde 'out damned spot!' monoloog.

Een massa/groepsscène:

III.4 Het banket, waarop de geest van Banquo verschijnt voor het geestesoog van Macbeth, die net tot koning gekroond is.

Een slecht-nieuwsscène:

IV.3 Vanaf de opkomst van Ross die Macduff moet vertellen dat diens vrouw en kind zijn vermoord.

Een vechtschène:

V.8 (34 regels) Macduff en Macbeth: het duel. Laatste momenten van Macbeth in zijn gevecht met Macduff, die wraak neemt voor zijn omgebrachte gezin.

UIT CYRANO DE BERGERAC VAN EDMOND ROSTAND

De tekst van de hieronder genoemde scènes vind je hier: <http://www.letterenfonds.nl/dl.php?file=9>

Scène in het theater: het slot van scène I.5, waarin Cyrano zijn geheimen deelt met Le Bret.

Scènes in de rôtisserie/pâtisserie:

1. II.6 waarin Cyrano alleen is met zijn geliefde Roxane.
2. II.9 waarin Cyrano door Christian de Neuvillette het bloed onder de nagels vandaan wordt gehaald en hij hem, tot verbijstering van de omstanders, toch niet aan zijn degen rijgt.
3. II.10 waarin Cyrano zich als ghostwriter aanbiedt aan zijn rivaal.

De balkonscène:

III.7 waarin Cyrano in het donker de rol van Christian speelt.

Een scène in de oorlog:

IV.5 waarin Roxane op het slagveld uit de lucht komt vallen en niet van plan is weer weg te gaan.

De twee scènes die het slot vormen:

V.5 en V.6 waarin Roxane eindelijk snapt hoe de vork in de steel zat en Cyrano sterft.

UIT FAUST, DER TRAGÖDIE ERSTER TEIL VAN JOHANN WOLFGANG GOETHE

De tekst van de hieronder genoemde scènes vind je hier: <http://www.letterenfonds.nl/dl.php?file=11>

1. Slot van de paaswandeling van Faust en Wagner; een zwarte poedel kruist hun pad (1147-1177).
2. Mephistopheles stelt zich voor (1322-1344).
3. Het pact (1635-1740).
4. Faust ontmoet Gretchen (2605-2677).
5. Gretchens lied aan het spinnewiel (3374-3413).
6. Tweede deel van de scène tussen Faust en Gretchen in Marthes tuin (3469-3543).
7. Lieschen roddelt met Gretchen over Barbara bij het waterhalen (3544-3586).
8. Nacht, waar Gretchens broer Valentin het opneemt tegen Faust (3620-3775).
9. Sombere dag. Veld. Faust is woedend op Mephistopheles over Gretchens lot (proza).
10. Slotscène, waarin Faust tracht Gretchen uit de kerker te bevrijden (4469-4620).